

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Корольова Анна Анатоліївна,

аспірантка

Державного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто адміністративно-правові механізми стимулювання розвитку відновлюваної енергетики України в межах європейської інтеграції та сучасних викликів енергетичної безпеки. Автор здійснив аналіз нормативно-правових актів, що регулюють застосування адміністративних інструментів стимулювання у сфері відновлюваної енергетики. У сучасних умовах сталий розвиток відновлюваної енергетики набуває особливого значення в держав – членах ЄС, оскільки відновлювані джерела енергії відіграють значну роль у боротьбі зі зміною клімату, значно зменшуючи викиди парникових газів.

У статті розкрито проблеми, пов'язані з адміністративними бар'єрами та недосконалістю законодавства. Особливу увагу автор приділив механізмів державного регулювання, як-от: програми підтримки в межах Інвестиційної рамки, заохочення інвестиції, «зелений» тариф, дозвільні процедури та державна підтримка. Автор доходить висновку про необхідність удосконалення адміністративно-правових механізмів для стимулювання відновлюваної енергетики через спрощення системних процедур, посилення прозорості державної політики та створення умов для залучення всіх зацікавлених сторін та встановлення правових меж для розвитку «зеленої» енергетики. Автор робить висновок про доцільність гармонізації законодавства України з Європейським Союзом та посилення міжсекторальної взаємодії між державними структурами та суспільством. Запропоновані кроки мають на меті забезпечення адміністративно-правового регулювання та інституційної підтримки, полягаючи впровадження та стимулювання розвитку відновлюваної енергетики. Автор наголошує, що ключовим складником для підвищення ефективності відновлюваної енергетики необхідно запровадити адміністративно-правові заходи стимулювання та державних зобов'язань у формуванні екологічної відповідальності й енергетичної безпеки підтримки.

Ключові слова: відновлювана енергетика, адміністративно-правове регулювання відновлюваної енергетики, стимулювання розвитку відновлюваної енергетики, адміністративно-правовий механізм, енергоефективність, зелений тариф.

Korolova Anna. Administrative and legal mechanisms for stimulating the development of renewable energy

The article examines the administrative and legal mechanisms for stimulating the development of renewable energy in Ukraine within the framework of European integration and modern challenges of energy security. The author carried out an analysis of normative legal acts regulating the application of administrative incentive tools in the field of renewable energy. In today's environment, the sustainable development of renewable energy is of particular importance in EU member states, as renewable energy sources play a significant role in the fight against climate change, significantly reducing greenhouse gas emissions.

The article reveals problems related to administrative barriers and imperfections in legislation. The author paid special attention to state regulation mechanisms, such as: support programs within the Investment Framework, investment promotion, "green" tariff, permit procedures and state support. The author concludes that it is necessary to improve administrative and legal mechanisms to stimulate renewable energy through the simplification of system procedures, strengthening the transparency of state policy and creating conditions for the involvement

of all interested parties and establishing a legal framework for the development of «green» energy. The author concludes that it is expedient to harmonize the legislation of Ukraine with the European Union and strengthen intersectoral interaction between state structures and society. The proposed steps are intended to provide administrative and legal regulation and institutional support, consisting in the implementation and stimulation of the development of renewable energy. The author emphasizes that the key component for increasing the efficiency of renewable energy is the need to introduce administrative and legal incentive measures and state obligations in the formation of environmental responsibility and energy security support.

Key words: renewable energy, administrative and legal regulation of renewable energy, stimulation of the development of renewable energy, administrative and legal mechanism, energy efficiency, green tariff.

З огляду на такі серйозні виклики, як кліматична криза та забруднення навколишнього середовища, відновлювані джерела енергії (далі – ВДЕ) стали ключовим елементом сталого розвитку. На сьогодні відновлювана енергетика є предметом регулювання на національному та міжнародному рівні, оскільки держави – члени ЄС виконують узяті на себе зобов'язання щодо впровадження екологічних стандартів. Такі міжнародні обов'язки зумовлені зміною клімату та мають на меті створення ефективних важелів у сфері енергетичної безпеки, стійкого розвитку відновлюваної енергетики та стимулювання інвестицій з дотримання екологічних стандартів.

Адміністративно-правові та регуляторні системи є дієвими інструментами державного управління та стимулювання розвитку відновлюваної енергетики, а також такі системи зможуть вирішити проблему зі скорочення викидів і водночас збільшивши попит на ВДЕ в суспільстві.

На тлі сьогоденних викликів для України та світу розвиток відновлюваних джерел енергії є ключовим етапом для досягнення реалізації кліматичної політики та нейтральності до 2050 року. Кліматична нейтральність полягає в зменшенні викидів парникових газів, що викидають в атмосферу за допомогою ВДЕ.

Пропонуємо розпочати з аналізу джерел відновлюваної енергії, зокрема, до яких уналежнюють: сонячну, вітрову, енергію біомаси, геотермальну енергію тощо. Саме вищенаведені джерела є важливими та базовими в межах підготовки енергетичної системи майбутньої диверсифікації енергетичного балансу нашої країни та поступового переорієнтування з атомної на відновлювальну енергетику. ВДЕ мають перевагу над атом-

ним і викопним паливом, оскільки перше є більш стійким, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Значення відновлювальної енергетики та її джерел є вагомим для сталого розвитку й захисту навколишнього середовища, оскільки вони зменшують нашу залежність від атомного та викопного палива.

Враховуючи вищенаведене, державна політика та нормативна база будуть відігравати ключову роль у впровадженні тих чи інших механізмів розвитку відновлюваної енергетики. Так, на нашу думку, наразі можливими заходами щодо такого впровадження є скорочення використання викопного палива та переведення виробництва на ВДЕ, а також інвестування в «зелені» технології. На цьому етапі особливістю адміністративно-правового механізму буде в стимулюванні брати участь на ринку відновлювальної енергетики, а з боку держави – здійснювати контроль за таким розвитком.

Формулюючи концептуальний підхід до адміністративно-правового регулювання, яке сприятиме розвитку переходу на відновлювану енергетику, слід акцентувати на впровадженні певних механізмів державної підтримки, а саме: податкових пільг, інвестиційних гарантій, спрощення порядку процедури або встановлення фінансової державної підтримки забезпечить механізм для підтримки стабільності ринку та усунення правових бар'єрів.

Розвиток відновлюваної енергетики є стратегічним пріоритетом стійкості та відновлюваності України і всього Європейського Союзу. За останні роки впроваджено програми в межах Інвестиційної рамки (Ukraine Investment Framework), які сприяють використанню ВДЕ та заохочення інвестицій у відновлювану енергетику, а саме:

1. «Програма сприяння зеленому кредитуванню через фонд Green for Growth, яка покликана розширити доступ до фінансування для підприємств, що працюють у сфері зеленої економіки, енергоефективності та адаптації до змін клімату» [1].

2. «Програма «Better Futures» спрямована на розширення інвестицій у відновлювану енергетику, системи зберігання енергії, транспорт, цифрові технології та промисловість, включно з виробництвом сталі та будівельних матеріалів» [1].

3. «Програма «Енергодім» спрямована на фінансування енергомодернізації багатоквартирних будинків. Метою якої є надання грантів ОСББ для часткового відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням заходів з енергоефективності та інші програми» [2].

Вважаємо за необхідне відокремити основні адміністративно-правові механізми для стимулювання використання ВДЕ:

- податкові пільги та субсидії (полягає в державній підтримці з боку держави для заохочення підприємців до інвестицій у сферу відновлюваної енергетики, а саме через: податкові пільги, гранти та фінансування зі зниженими відсотками для проєктів, що встановлюють системи з ВДЕ);

- зобов'язання щодо реконструкції та будівництва (нове будівництво та капітальний ремонт повинні містити хоча б мінімальну частку інфраструктури з використання ВДЕ) насамперед стосується промислових, комерційних будівель, де такі рішення, як фотоелектричні або теплові сонячні панелі, повинні бути з етапу проєктування);

- закупівля «зеленої» енергії (полягає в укладанні угоди про купівлю-продаж електроенергії з виробниками у сфері відновлюваної енергетики, що забезпечить постачання «зеленої» енергії та фінансову підтримку);

- енергетичні звіти та аудити (державна повинна включати детальну інформацію та оцінювати ефективність впроваджених заходів із запропонуванням вдосконалення механізму стимулювання розвитку відновлюваної енергії у своїх звітах).

Звертаємо увагу на необхідність упровадження систем виробництва віднов-

люваної енергії на великих відкритих площах (юридичні особи особливо повинні інтегрувати певний відсоток відновлюваної енергетики в енергетичний баланс. Це передбачає встановлення систем виробництва відновлюваних джерел, як-от сонячні панелі).

Вищевказані адміністративно-правові заходи спрямовані на прискорення енергетичного переходу шляхом посилення ролі відновлюваних джерел енергії в національному енергетичному балансі та стимулювання суб'єктів господарювання до застосування в повсякденний період.

Державна підтримка суб'єктів господарювання у формі заходів, а саме: субсидії, пільги, гранти, інвестиція та фінансові стимули відіграють вирішальну роль у стимулюванні розвитку ВДЕ. Субсидії та фінансова допомога є потужним важелем стимулювання впровадження відновлюваної енергетики. Наприклад, податкові пільги (зниження податків) або фінансування компаній, які вирішили інвестувати у встановлення обладнання для відновлюваної енергетики.

У своїй роботі В. А. Степаненко та А. І. Замулко дослідили механізми державного стимулювання розвитку відновлюваної енергетики та зазначили про «необхідність формування нормативно-правових актів та впровадження стабільних стимулювальних заходів для підтримки й залучення інвестицій у сферу відновлюваної енергетики. У висновку науковці наголосили, що механізми стимулювання повинні реалізуватися як для суб'єктів господарювання, які провадять господарську діяльність у сфері відновлюваної енергетики, так і для виробництва енергосистеми з відновлюваних джерел. До ключових механізмів належать: аукціони з розподілу квот підтримки та з продажу електроенергії з ВДЕ; прямі договори купівлі-продажу енергії; контракти на різницю; «зелені» надбавки; надання послуг балансування та допоміжних послуг, що забезпечить стійкої програми розвитку ВДЕ та сприянню розвитку технологій» [3, с. 116].

Погоджуємося з думками авторів В. А. Степаненко та А. І. Замулко щодо напряму стимулювання розвитку та залу-

чення інвестицій у сферу відновлювальної енергетики й наголошуємо на потребі заміни іншого механізму державного регулювання.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що для сприяння забезпечення сталого розвитку відновлюваної енергетики в умовах енергетичного переходу (зокрема, спровокованого воєнним станом) та євроінтеграції України важливе вдосконалювати нормативно-правові акти та впроваджувати заходи державного стимулювання розвитку відновлюваної енергетики для залучення інвестицій.

Автори Н. Д. Чала, А. С. Китаєв та Є. В. Андросов у своїй науковій статті наголошують на «важливості сталого розвитку відновлюваної енергетики для забезпечення надійності поставок енергоносіїв та збереження навколишнього середовища. Звертають свою увагу, що завдяки активному використанню ВЕД Україна можна залучити більшість іноземних інвесторів для реалізації власних проєктів відновлюваної енергетики, що допоможе створити нові робочі місця та підтримати економіку країни» [4, с. 45].

У статті І. І. Дороніна детально аналізує нормативно-правові акти, які регулюють забезпечення розвитку відновлюваної енергетики, та наголошує, що «у 2019 році зміни в законодавстві у сфері альтернативної енергетики були спрямовані на систему стимулювання «зеленого» тарифу. Автор указує на доцільність удосконалення регуляторних механізмів та прийняти на законодавчому рівні визначення «система накопичення електричної енергії» для сталого розвитку ВДЕ в Україні» [5, с. 39–40].

У своїй праці О. І. Кулик проаналізував правові способи стимулювання використання альтернативних джерел енергії в Україні та Європейського Союзу. Автор наголошує, що «порівняно з держави – членами ЄС Україна реалізувала на законодавчому рівні для стимулювання використання альтернативних джерел енергії належним чином, лише: «зелений» тариф, податкові та митні пільги. Автор зробив висновок, що для забезпечення стабільності та використання альтернативних джерел енергії в Україні потрібно

подальше вдосконалення законодавства та перейняття досвіду правового регулювання стимулювання використання альтернативних джерел енергії країн – членів ЄС» [6, с. 86].

Варто погодитися з думкою О. І. Кулика, що необхідно гармонізувати норми українського законодавства із законодавством ЄС. Водночас також важливим для механізму стимулювання розвитку відновлюваної енергетики в Україні впровадити та ефективно забезпечити державний нагляд (контроль).

Для того щоб розвиток відновлюваної енергетики в Україні стрімко поширювався та був ефективним та економічно доцільним, вважаємо за необхідне запропонувати адміністративно-правові механізми стимулювання, а саме: посилити державний контроль та відповідальність за порушення у сфері відновлюваної енергетики; запровадити довгострокові гарантії державної підтримки. Ці заходи посилять ефективність розвитку та поширення відновлюваної енергетики, а також підвищать інвестицій у цю галузь.

Щодо стимулювання розвитку відновлюваної енергетики та зростання інтересу з боку іноземних інвесторів, пов'язані між собою спільною метою Закону України «Про альтернативні джерела енергії», Закон України «Про ринок електричної енергії», Податковий кодекс України та Митний кодекс України.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про альтернативні джерела енергії», «стимулювання виробництва та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел, здійснюється відповідно до законодавства шляхом:

- застосування економічних важелів і стимулів, передбачених законодавством про енергозбереження та охорону довкілля, з метою розширення використання альтернативних джерел енергії;

- створення сприятливих економічних умов для спорудження об'єктів альтернативної енергетики» [7].

Так, у статті 9 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» визначено заходи, які держава спрямовує на стимулювання виробництва електричної енергії за допомогою альтернативних джерел енергії.

Тоді як у статті 9¹ Закону України «Про альтернативні джерела енергії» закріплено механізм стимулювання виробництва електричної енергії за допомогою встановлення «зеленого» тарифу для суб'єктів господарювання, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії [7].

Відповідно до статті 20 Закон України «Про ринок електричної енергії», прописано моніторинг безпеки постачання електричної енергії та встановлює обов'язок Центральному органу виконавчої влади та іншим відповідним установам здійснювати регулярний моніторинг безпеки постачання електричної енергії в Україні, а також про результату моніторингу передбачено звіт, який оприлюднюється кожні два роки до 31 липня» [8].

Згідно з пунктами 197.16.1, 197.16.2 ч. 197.16 ст. 197 Податкового кодексу України, «звільняються від оподаткування операції із ввезення на митну територію України:

197.16.1. устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергоощадного обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;

197.16.2. матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва:

– устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії;

– матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії ...» [9].

У Законі України «Про внесення змін до підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення товарів для потреб виробництва та/або ремонту машин механізованого розмінування» Верховна Рада України постановила в підрозділ 2 розділу XX Податкового кодексу України «доповнити п. 871 і 881 такого змісту «Тимчасово, на

період дії воєнного стану в Україні але не більш як до 1 січня 2026 року, звільняються від оподаткування податком на додану вартість операції з ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту товарів, визначених пунктом 936 розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України та перелік яких із зазначенням кодів згідно з УКТ ЗЕД визначається Кабінетом Міністрів України, що здійснюються в межах угод, фінансування за якими проводиться завдяки Секретаріату Енергетичного Співтовариства» [10].

Згідно з п. 14 ч. 1 ст. 282 Митного кодексу України «звільняються від оподаткування при ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі енергоощадне обладнання і матеріали, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, за умови, що ці товари застосовуються платником податків для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні» [11].

Беручи до уваги вищенаведені норми законодавства, варто констатувати, що саме лише закріплення в нормативно-правових актах можливості скористатися певними пільгами не свідчить про їх реальність. Зокрема, на прикладі звільнення від оподаткування при ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі енергоощадне обладнання і матеріали, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, є певні недоліки такого механізму митного контролю власного виробництва або визначення критеріїв «ідентичності» та «аналогічних якісних показників».

На нашу думку, у таких випадках слід передбачити та впровадити таке: стандартизований перелік документів для підтвердження «власного виробництва» за прикладом постанови Кабінетом Міністрів України від 21.10.2020 року № 971 [12]. Також слід розглянути можливість створення електронного реєстру українських аналогів з техпараметрами і висновком уповноваженого органу щодо «ідентичності / якісних показників», що буде передбачати наявність єдиного публічного реєстру і процедури висновку уповноваженого органу із чіткими строками.

Висновки. Реформи в законодавстві та регуляторній політиці держави посідають ключове місце в процесі трансформації енергетичного сектору. Такі ефективні правові межі повинні забезпечити плавний перехід від викопного палива до відновлюваної енергетики.

На шляху диверсифікації енергетичного сектору нашої країни першим кроком має бути заміна атомного та викопного палив на джерела відновлюваної енергетики, з умовою, що такий перехід повинен відбутися послідовно й органічно.

Уважаємо, що необхідно створити адміністративно-правовий механізм для підтримки стабільності ринку та усунути правові бар'єри шляхом запровадження пільгових тарифів, програм підтримки виробників і споживачів відновлюваної енергетики. Це має стати наступним етапом реалізації державної політики у сфері відновлюваної енергетики. Водночас важливо забезпечити поширення дії таких рішень на всіх учасників відносин, а не мати суто декларативний характер, зафіксований у нормативно-правових актах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Джерела Зеленого Фінансування: Ukraine Investment Framework. URL: <https://gto.dixigroup.org/assets/images/files/green-financing-uif-a4.pdf> (дата звернення: 01.07.2025).
2. Програма енергомодернізації багатоквартирних будинків. URL: https://eefund.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/energodim-a_a5_v08_19-10-23_2_fin_compressed.pdf (дата звернення 26.06.2025).
3. Степаненко В. А. Механізми державного стимулювання розвитку відновлюваної енергетики. *Енергетика: економіка, технології, екологія : науковий журнал*. 2023. № 3 (73). С. 109–118.
4. Чала Н. Д. Механізми державного стимулювання розвитку відновлюваної енергетики в Україні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 6. С. 40–47.
5. Дороніна І. Нормативно-правове забезпечення розвитку відновлюваної енергетики в Україні. *Державне самоврядування: зб. наук. пр. - Вип. 1(44)*. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020 р. С. 31–43.
6. Кулик О. І. Способи стимулювання використання альтернативних джерел енергії за законодавством України та Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 86–91.
7. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20.02.2003 № 555-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. Ст. 155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (дата звернення 26.06.2025).
8. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2007 № 2019-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text> (дата звернення 26.06.2025).
9. Податковий кодекс України : Закон України від 01.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 26.06.2025).
10. Про внесення змін до підрозділу 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення товарів для потреб виробництва та/або ремонту машин механізованого розмінування: Закон України від 16.07.2024 № 3853-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3853-20#Text> (дата звернення 26.06.2025).
11. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення 26.06.2025).
12. Про затвердження Порядку взаємодії між декларантами, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій

щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 971. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/971-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 26.06.2025).

Стаття надійшла у редакцію: 28.08.2025

Стаття прийнята: 16.09.2025

Опубліковано: 27.10.2025

